

GÁL NOÉMI, **A nyelvi revitalizáció. Elméletek, módszerek, lehetőségek.**  
A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 6. Kolozsvár, Anyanyelvpolók  
Erdélyi Szövetsége, 2010. (240 lap)

BÁLINT EMESE, **Kétnyelvűség és nyelvi változás a szórványban.**  
**Szociolingvisztikai kutatások Alsókarácsonfalván és Buzásbocsárdon.** A  
Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 8. Sepsiszentgyörgy,  
Anyanyelvpolók Erdélyi Szövetsége, 2013. (157 lap)

1. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar nyelvészeti tanszékén nagy hagyománya van a nyelvi változatosság kutatásának. Míg ez a kezdetektől egészen az 1980-as évekig főképp a tanszéken folyó dialektológiai munkában (javarészt nyelvföldrajzi vizsgálatokban) öltött formát, az 1990-es évek első felétől kezdődően — talán a tanszéki kutatások korábban igencsak központosult diszciplináris irányultságának ellenhatásaként — a nyelvi változatosság iránti érdeklődés jelentősen alábbhagyott. Ehhez a változáshoz jellemző adalék, hogy amikor az 1990-es évek közepén Kolozsváron voltam vendéghallgató, a város sok szempontból izgalmas szociolingvisztikai helyzetével nem nyelvészek, hanem szociológusok és kulturális antropológusok foglalkoztak (ennek a kutatásnak a kolozsvári kétnyelvűségről egy évtizeddel később publikált eredményeit lásd BRUBAKER és mtsai 2006/2011, különösen a 8., Nyelvek című fejezetet). A nyelvi változatosság kutatása a kolozsvári tanszéken csak később, a nemzetközi szociolingvisztika recepciójával vált újra gyakorlattá, elsősorban a Péntek János által vezetett doktori iskola, valamint a Magyarországgal határos országok nyelvi intézeteinek a sorában létrehozott, Szabó T. Attiláról elnevezett intézmény tevékenységében. Ennek a felújuló érdeklődésnek az eredményeként születtek meg azok a kötetek, amelyek szociolingvisztikai konferenciák és kutatási programok, köztük doktori munkák anyagát adják közre az itt ismertetendő két munkát is magába foglaló sorozat kiadványaiként.

Gál (Fazakas) Noémi és Bálint Emese kötete ugyan eltérő irányból és megközelítésmóddal foglalkozik a nyelvi változatosság erdélyi jelenségeivel, de a háttérüket biztosító intézményi keretek azonossága mellett mindkét munkában közös — és ez indokolja e közös ismertetésben való szerepeltetésüket —, hogy erre a szociolingvisztika újabb nemzetközi területeinek kontextusában vállalkoznak.

2. Gál Noémi a nyelvi sokszínűség globális csökkenésének befolyásolására irányuló lokális, regionális és állami szintű tevékenységeket, az összefoglalóan nyelvi revitalizációnak nevezett nyelvi tervezési területet mutatja be monográfiájában. A munka jelentősége mellett több szempontból is lehet érvelni: amellett, hogy a nyelvi diverzitás változásáról szóló statisztikák mutatói szerint a vi-

lág nyelveinek jelentős része (egyések szerint mintegy a fele, mások szerint túlnyomó többsége) kihalás előtt áll (36), meg lehet említeni a magyar nyelv változataira irányuló gyakorlati revitalizációs programok elméleti tájékozódásának hiányát (12), de érdemes számba venni azokat az érveket is, amelyek a nyelvi diverzitás megőrzését célul kitűző tevékenységek motivációját adják (46–47). Az érvek közül Gál Noémi a másodikat tekinti meghatározónak, ennél fogva munkája nem csupán a nyelvi revitalizáció elméleteinek és gyakorlatának általános leírására vállalkozik, hanem egyben értékeli is a magyar nyelvvel kapcsolatba hozható programokat, főképp az erdélyi és moldvai színtereken.

A kötet hat fejezetből épül fel, ezek közül az első a tudományterület terminológiájának kérdéseivel foglalkozik, mindezt a fogalmi tisztázás szándékával, történeti áttekintésben teszi maga a szerző. A fejezetben feldolgozott források nagyságrendjéről már az is tájékoztatást nyújt, ha csak a kötet apró betűkkel szedett szakirodalmi jegyzékét lapozzuk át (222–240). Ekkora anyag értő áttekintése nehezen valósítható meg, de a szerző a gyakoribb terminológiai megoldások bemutatása és egymáshoz viszonyítása mellett további releváns szempontokat is bevon az elemzésbe, amelyek alkalmasak a szakirodalom rendszerezésére. Felveti azt a kérdést, hogy milyen ideologikus viszonyulás ragadható meg például a magyar *nyelvélénkítés* vagy az angol *language resurrection* metaforikus terminusokban. Megállapítja, hogy az előbbi kifejezés (számos más mellett) azt a szemléletet tükrözi, amely szerint a nyelv „életébe” való külső (szakértői) beavatkozás sikeres lehet, miközben az utóbbival együtt a nyelvet metaforikusan „élőlényként” jeleníti meg (21).

A nyelvi revitalizáció történetiségének áttekintése egyrészt a „mozgalmak”, másrészt a róluk szóló irodalom időben értelmezett bemutatása. A revitalizációs tevékenységek jelenkori időszakát a szerző szerint az jellemzi, hogy közösségi támogatása legalább három szempontra vezethető vissza. Egyrészt a kisebb közösségek csoporttudatának az alakulása befolyásolja, másrészt a kulturális és gazdasági globalizáció ellenében jelenik meg, és harmadrészt „a nyelvek veszélyeztetettségével kapcsolatos adatokkal, statisztikákkal való szembesülésnek” tudható be (25). E három szempont közösségenként és nyelvi helyzetenként változhat ugyan, talán mégsem merészség azt feltételezni, hogy közülük a legutolsó a közösségek szintjén a legkevésbé meghatározó. De nem így a nyelvészek körében, akik Fishman és Krauss figyelemfelhívó munkái nyomán kezdtek intenzíven foglalkozni a kérdéssel. Azóta a nyelvi revitalizáció kutatása intézményesült, és számos olyan — akár a tudományos szférán kívül eső — szervezet működik, amely a nyelvi veszélyeztettség befolyásolásával foglalkozik.

Gál Noémi a nyelvi revitalizáció jelenkori tevékenységi formáinak és szakirodalmi recepciójának bemutatását a vitatott kérdések tárgyalásával zárja. Ezek közül a legjelentősebb a nyelvész beavatkozásának legitimitásáról szól. A szerző

e szempontból azt emeli ki, hogy a nyelvi tervezés az eddigi tapasztalatok alapján akkor sikeres, ha az érintett beszélők kezdeményezik, illetve a nyelvi revitalizáció sokszor elválaszthatatlanul összekapcsolódik az etnikai vagy nyelvi identitáspolitikai törekvéseivel (ennek a sokszor magától értetődőnek tekintett kapcsolatnak a kritikájára lásd CAMERON 2007).

A kötet második fejezete a nyelvi „veszélyeztetettség” — ismét egy biológiai metafora — különböző tipológiáit mutatja be, köztük Fishman kommunikációs töréspontokat katalogizáló modelljét, amely a Richter-skála analógiájára — újabb metafora, immár a földtan köréből — különíti el a nyelveket érő veszély fokozatait. Ezt követően kitér azokra az ideológiailag meghatározott érvekre, amelyek a nyelvi sokszínűség fenntartására irányuló törekvéseket indokolják, köztük külön kiemelve a nyelvökológiai paradigmát. Fontos állítása a szerzőnek, hogy „a kizárólag a nyelvre összpontosító nyelvmegerősítő mozgalmak nagy valószínűséggel nem járnak sikerrel, hiszen a nyelvet annak kulturális és társadalmi kontextusában kell és lehet sikeresen feléleszteni” (54).

A fishmani modellhez hasonló, de a veszélyeztetettség fokozatai helyett a nyelvek „életrealitásának” összevethetőségét teszi lehetővé a nyelvi vitalitás koncepciója, ezzel külön alfejezet foglalkozik. A vitalitás metaforája többféle modellben megjelenik, közülük az elméletileg leginkább kidolgozott megközelítés a nyelv szociálpszichológiája keretében Howard Giles és munkatársai nevéhez fűződik. Az etnolingvisztikai vitalitás modelljét talán érdemes lett volna az elmélet újabb változatainak kialakulása szempontjából részletesebben bemutatni, és kiemelni azt a szempontot, hogy a modell a vitalitást viszonyfogalomnak tekinti, amely a mindenkorai többség és kisebbség nyelvét egymáshoz képest értelmezi. Ebből a szempontból a modell jelentősen különbözik a nyelvi vitalitás olyan megközelítéseitől — például az UNESCO-ban kidolgozott keretrendszerétől —, amelyek a vitalitás fogalmát abszolút értéként írják le, még ha skalárisan is értelmezve a vitalitás mutatóit.

A fejezetet záró részekben a nyelvi jogi paradigmáról és a nyelvnek az identitással való kapcsolatáról esik szó. Fontos erénye a dolgozatnak, hogy itt és más fejezetekben is az elméleti fejtegetésekben foglaltakat esettanulmányok hozzák közelebb az olvasóhoz (itt például az ír és a baszk nyelvnek a nacionalizmussal való összefüggéséről szóló elemzéssel). Mindezek kiegészülnek az erdélyi kontextusra vetített értelmezéssel, amely kiemeli az erdélyi magyar nyelv esetében az etnicitás és a nemzeti hovatartozás jelentőségét (94). Ennek az identitáskonstrukció szempontjából meghatározó tényezőnek a szerepe ugyanakkor a moldvai magyar nyelv esetében már egészen másképp jelenik meg.

A kötet legrövidebb fejezete a nyelvi revitalizáció nyelvi vonatkozásairól ad áttekintést, és miközben az egyre kevesebb kontextusban egyre kevesebbet használt nyelvek strukturális és pragmatikai változásairól számol be, arra is felhívja a

figyelmet, hogy a nyelvi revitalizáció során közösségileg „újratanult” nyelvek szükségszerűen különböznek attól a nyelvtől, amelyet már csak a közösség legidősebb beszélői (vagy már ők sem) használnak folytonosan. Az ebből adódó társadalmi feszültségek egyik példajaként RUSTY BARRETT (2008) nyomán a maja nyelvi grammatika „elpolitizálódását” említi (105), amely során a fiatalok iskolai maja nyelvhasználatának „spanyolos” szórendjéhez az idősek által konnotált asszimilációs identitáspolitikai értékítélete kapcsolódik.

A következő, sorrendben 4. fejezet a kérdés alkalmazott nyelvészeti vetületeiről, azaz a nyelvi revitalizáció gyakorlatáról szól. Ezeket a nyelvi tervezés elméleti modelljeivel kapcsolatban tárgyalja, főképp Haugenre és Fishmanre hivatkozva, de emellett a nyelvi menedzsment koncepciójára is kitérve. A fejezet hangsúlyos része a nyelvelsajátítást célzó revitalizációs programok bemutatása, köztük az új-zélandi „nyelvi fészkek” vagy a kaliforniai „mester-tanítvány” módszer rövid jellemzésével. Ezekről a programokról szívesen olvastam volna részletesebben is, különösen arról a kérdésről, hogy az egyik szociolingvisztikai helyzetben sikeres gyakorlat hogyan ültethető át más, eltérő elrendeződésű nyelvi helyzetekbe. A fejezet a sikeres revitalizációs programok példajaként a héber, a walesi és a maori nyelvet említi meg rövid esettanulmányban.

A kötet utolsó előtti fejezete az UNESCO modelljéből kiindulva azt mutatja be, hogyan lehet szociolingvisztikai helyzeteket a nyelvi veszélyeztetettség szempontjából minősíteni, és e keretrendszer alapján a nyelvi tervezés reális céljait meghatározni. A befejező fejezet arra vállalkozik, hogy a nyelvi revitalizáció kérdését a romániai magyar nyelv kapcsán tárgyalja, és Fishman 8 fokozatból álló modelljét alkalmazva rámutasson arra, hogy igen jelentős különbségek lehetnek például az erdélyi és a moldvai vagy a dél-erdélyi és székelyföldi nyelvi folyamatok között. A kötetet a nyelvi revitalizációban érintett nyelvek adatainak táblázatos bemutatása zárja. Ebben a mellékletben Gál Noémi 77 nyelvet szerepeltet, röviden bemutatva az egyes nyelvekre vonatkozó legfontosabb adatok mellett a nyelvek revitalizációja során a feltüntetett források szerint elért főbb eredményeket.

Gál Noémi monográfiája nemcsak a nyelvészek, hanem a nyelvi tervezés szakemberei számára is haszonnal forgatható munka, amely igen sokrétűen és gazdagon illusztrálva mutatja be mindazokat az elméleti koncepciókat, vitákat és gyakorlati megoldásokat, amelyek a világ számos nyelvét érő nyelvi revitalizációt napjainkban jellemzik.

**3.** Bálint Emese kötete empirikus nyelvészeti kutatáson alapul, amely a magyar-román nyelvválasztás és kódváltás jelenkori megoszlását írja le két dél-erdélyi (Fehér megyei) településen. A kutatás helyszínei egymással szomszédos falvak, amelyek a nagyjából azonos lakosságszám mellett sok szempontból különbséget mutatnak egymáshoz képest: Alsókarácsonfalva (Crăciunelul de Jos) községközpont, megyei főút és vasútvonal mellett fekszik, a helyi magyar lakos-

ság aránya igen csekély (3%), míg Buzásbocsárd (Bucerdea Grânoasă) nehezebben megközelíthető, infrastrukturálisan kevésbé fejlett falu, ahol a lakosok egyötöde vallotta magát magyarnak a 2011. évi népszámláláson. Mindezek a különbségek összefüggnek azzal, hogy a vizsgált nyelvi közösségek eltérő típusúak, de nem magyarázzák meg teljes körűen az eltéréseket.

Ezek értelmezéséhez a szerző olyan elemzési keretet választott, amely a magyar nyelvészetben kevésbé ismerős; ez is indokoltá teszi azt, hogy a dolgozat első fejezetében részletesen tárgyalja a kétnyelvűség szociolingvisztikai leírásának elméleti problémáit. A kétnyelvűség-kutatás makro- és mikrotársadalmi megközelítésének bemutatása egyben a vonatkozó vizsgálatok kritikájával is társul. Felveti például, hogy a makrotársadalmi megközelítésben kidolgozott fishmani színtérelmézések során a szinterek elkülönítésének nincsenek objektív kritériumai, és bármikor adódhatnak olyan jellegű helyzetek, amikor az orvos és betege éppenséggel váratlanul bevásárlás közben találkozik, és főzésről vagy gyereknevelésről beszélgetnek egymással.

A mikrotársadalmi megközelítés kapcsán többek között azt a problémát veti fel, hogy a Gumperz által a kódváltás elemzésére javasolt mi-ők szembenállás érvényesítése mint a nyelvi preferenciákat magyarázó tényező számos szociolingvisztikai helyzetben nehézségekbe ütközik. Ezek úgy oldhatók fel, ha „a vizsgálat a nyelvek dichotómiája helyett [...] inkább a beszélők helyzeti gyakorlatára helyezi a hangsúlyt, és a konverzációelemzés kritériumai alapján az idézéseket, az önjavításokat és a lépésváltással együtt bekövetkező kódváltásokat elemzi, illetve a különböző beszédaktusok kontextualizáló jelentését [vö. a gumperzi *contextualization cues* fogalmát; B. Cs.] vizsgálja” (32). A kötet azonban mégsem „csupán” a két közösségben megfigyelt társalgások elemzésével foglalkozik, hanem a makro- és mikrotársadalmi modellek integrált vizsgálati módszerét alkalmazza — a társadalmi kapcsolatháló vizsgálatával.

A kapcsolathálózatok elemzése abból az alapvetésből indul ki, hogy az egyén nyelvi viselkedése nem társadalmi státusának (nemének, korának, etnicitásának stb.) függvénye, hanem társas kapcsolataival dinamikus viszonyban alakul: társas kapcsolatai befolyásolják nyelvhasználatát, és nyelvhasználata befolyásolja társas viszonyainak alakulását. A módszer ilyen módon lehetővé teszi, hogy a makro- és mikroszinten egyaránt kapcsolódási pontokat találjon, és például olyan módon végezzen a kódváltásokra fókuszáló társalgáselemzést, hogy azt a résztvevők tágabb társas kapcsolatainak és e kapcsolatokat befolyásoló intézményeknek a jellegével összefüggésben értelmezi.

A dolgozat második fejezete A kódválasztás mintái és a nyelvcsere címet viseli, ebben a részben a szerző a nyelvcserekutatások klasszikus kérdésfelvetését követve elsődlegesen az életkor szempontja alapján mutatja be a két település nyelvválasztási szokásainak megoszlását. A SUSAN GAL felsőöri monográfiájából (1979) is ismert implikációs táblázatok formájában adja közre az alsókará-

csonfalvi és buzásbocsárdi adatközlői különböző beszédpartnerekkel folytatott nyelvi interakcióira vonatkozó jellemző nyelvválasztási mutatókat. Fontos különbség azonban GAL elemzéséhez képest, hogy a beszédpartnerek körét elsődlegesen életkori és nemi szempontok alapján jellemzi (a családi viszonyok esetében implicit módon), kiegészítve a családon belüli és kívüli kapcsolatok felosztásával. Nem kérdez rá azonban egyéb kritériumok alapján azonosítható típusokra, például az orvos vagy a bolti eladó státusát betöltő beszédpartnerekkel választott nyelvre.

Ha GAL elemzéséhez hasonlóan az eltérő életkorú beszélők nyelvválasztásának tendenciaszerű különbségeit nyelvcsereként értékeljük, akkor elmondható, hogy Alsókarácsonfalván a nyelvcsere jóval előrehaladottabb állapotban van, mint Buzásbocsárdon. Ha az adatokat életkori megoszlástól függetlenül értelmezzük, akkor azt mutatják, hogy Alsókarácsonfalván nincsen olyan beszédpartner, akivel a helyiek csak magyarul beszélnének, és igen sokan vannak, akik mindenkire románul szólnak. Buzásbocsárdon a vizsgált beszélők többségére az jellemző, hogy mindkét nyelvet használja beszédpartnerei többségével, és csak néhányan vannak, akiknek a nyelvválasztása teljesen egynyelvű mintát követ (hárman csak magyarul szólnak beszédpartnereikhez, egy beszélő csak románul beszél másokkal).

Az életkori és a nemi megoszlással szemben a beszédpartnerekkel használt kód megválasztását markánsan befolyásolja, hogy a családba vagy a családon kívülre tartozó beszélővel áll-e kapcsolatban a nyelvhasználó. Az ezt bemutató táblázatok (57, 59, 61–62, 65) meggyőzően illusztrálják, hogy a családon belüli kommunikációban a magyar nyelvnek jóval nagyobb szerepe van, mint a családon kívül. E szempontokon kívül az elemzés figyelembe veszi a beszélők nyelvi kompetenciáját is.

A kötet harmadik fejezete a kapcsolati hálók és a nyelvválasztás közötti összefüggésekkel foglalkozik. A kapcsolatok három típusát különíti el: a kölcsönöseket, amelyek rendszeresek, és lehetővé teszik az egymás életébe való közvetlen beavatkozást (tanácsadás, segítség, morális támogatás vagy éppen kritika révén), az interaktívakat, amelyek rendszerességük mellett is csak közvetetten hatnak az érintettekre, és a passzívakat, amelyek nem rendszeresek, de ennek ellenére érzelmileg befolyással lehetnek az egyénre. A vizsgált kapcsolati hálóknak emellett két jellemzőjét emeli ki: egyrészt az etnikai indexet, amely azt jelöli, hogy milyen arányban vannak magyarok vagy románok az egyén különböző típusú kapcsolatai között, másrészt a korcsoport-indexet, amely a saját korosztályba tartozók arányát mutatja meg egy-egy kapcsolati típusban. E szempontoknak a nyelvválasztással való összefüggését vizsgálva a szerző kimutatja, hogy „egy olyan általános intergenerációs tendenciát vázolhatunk, amelyben a kapcsolatrendszer [magyar] etnikai indexe a nagyszülők generációjának az irányából az unokáké felé csökken”, ez pedig a nyelvcsere szempontjából azzal jár együtt,

hogy „a dominánsan román–magyar kétnyelvű vagy az egynyelvű román kódváltás azokra a személyekre jellemző, akiknek erős román-alapú vagy többségében román egynyelvű személyekkel fenntartott kapcsolatrendszerük van” (99). A kapcsolatok etnikai jellegének életkori tényezőkkel összefüggésben kimutatott változása ilyen módon kapcsolódik össze azzal, hogy a fiatalabb beszélők számára már kevésbé érvényesül az a közösségi elvárás, amely a magyar nyelv használatát írta elő számukra.

A fejezet végén Bálint Emese a nyelvválasztás dinamikus ábrázolására tesz kísérletet, összehasonlítva a buzásbocsárdi fiatalok magyar és román nyelvhasználatát más kétnyelvű közösségek nyelvi gyakorlatával. A nyelvválasztás leírásának alapelve az, hogy a nyelvcseré kutatásának a visszaszoruló nyelvre összpontosító korábbi megközelítéseivel szemben a dinamikus modellben mindkét nyelv és a két nyelvet egyaránt magukba foglaló megnyilatkozások is helyet kapnak. A nyelvi kódoknak az elemzés során való szigorú elkülönítése — mint ahogy ezt számos nyelvcseré-vizsgálat esetében láttuk — ugyan hatékonyan jelezheti a változások intenzitását, de nem járul hozzá ahhoz, hogy megértjük, hogyan élnek a beszélők a nyelvi repertoárjuk — sokszor nem egymással oppozícióban elgondolt — forrásaival. Ez viszont már átvezet a következő fejezet témájához, a kódváltások elemzéséhez.

A kódváltások kontextualizációs funkcióit a lépésváltások, a szekvenciális rend, a javítások és az idézések esetében mutatja be a kötet 4. fejezete. A terepen felvett, mintegy húsz órányi spontán nyelvi anyagban viszonylag kevés kódváltás fordul elő, és ezekkel kapcsolatban elmondható, hogy „a legtöbb esetben a beszélgetések preferált nyelve a magyar, vagyis a beszélgetéseket ezen a nyelven kezdi el. Ennek megfelelően a kommunikációs funkcióval bíró kódváltás ezekben az esetekben magyarról románra történik” (137). Ugyanakkor a kódváltások struktúrája és a közösségi szintű kódválasztás között nincsen közvetlen megfelelés, azaz a közösségben megfigyelt nyelvcseré csak keretül szolgál ahhoz, hogy a beszélők a társalgás során alkalmazott kódváltásokat végrehajtsák és másokét értelmezzék.

A monográfia zárszavában Bálint Emese kiemeli kutatási módszerének azt a lehetőségét, hogy általa összehasonlíthatóvá válnak eltérő kétnyelvű közösségek, és eredményei a nyelvi tervezésben is utat találhatnak. Bár a nyelvi különbségek egymással összemérhetővé tétele önmagában még nem jelöli ki a nyelvészeti alkalmazások körét, a makro- és mikrotársadalmi megközelítésmódok között közvetítő kapcsolatháló-elméletnek a nyelvcseré és a kódváltás leírásában vitathatatlan perspektívái vannak.

**4.** Gál Noémi és Bálint Emese kötete haszonnal forgatható mindazok számára, akik el kívánják mélyülni a romániai (erdélyi) magyar nyelv különböző változatainak szociolingvisztikai helyzetét bemutató elméleti vagy empirikus ku-

tatások eredményeiben, de egyben azoknak is érdemes kézbe venniük, akik a nyelv és társadalom összefüggéseit tanulmányozva a nyelvi revitalizáció és nyelvi tervezés, valamint a nyelvcsere, a kódváltás és a társas kapcsolathálózatok kérdései iránt érdeklődnek. Az erdélyi és moldvai nyelvi változatosság területén fontos és jó lenne hasonlóan magas színvonalú, a szociolingvisztika nemzetközi diskurzusaihoz sok szálon kapcsolódó tanulmányokat olvasni a kolozsvári műhely kutatóinak tollából a jövőben is.

### Irodalom

- BARRETT, RUSTY 2008. Linguistic differentiation and Mayan language revitalization in Guatemala. *Journal of Sociolinguistics* 12: 275–305.
- BRUBAKER, ROGERS–FEISCHMIDT MARGIT–FOX, JON–GRANCEA, LIANA 2006/2011. *Nacionalista politika és hétköznapi etnicitás egy erdélyi városban*. Budapest, L’Harmattan.
- CAMERON, DEBORAH 2007. Language endangerment and verbal hygiene: History, morality and politics. In: DUCHÊNE, ALEXANDRE–HELLER, MONICA szerk, *Discourses of Endangerment. Ideology and Interest in the Deefence of Languages*. London–New York, Continuum. 268–285.
- GAL, SUSAN 1979. *Language shift. Social determinants of linguistic change in bilingual Austria*. New York, Academy Press.

BODÓ CSANÁD

HOPPA ENIKŐ, „**Mük csángóul beszélünk**”. **A moldvai magyar nyelvjárás**. Pécs, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, 2012. (159 lap)

A szerző a Pécsi Tudományegyetemen szerzett doktori fokozatot. Disszertációjában a nyelvszigetek jelenségét vizsgálta a moldvai csángók, valamint az olaszországi mokenek esetében. Jelen munkája a 2000 és 2007 között zajlott kutatásának eredményein alapul, melynek során beépüléssel vizsgálat keretében nyolc moldvai faluban (Klészse, Külsőrekecsin, Somoska, Pusztina, Bogdánfalva, Lészped, Gerlény, Lujzikagor) vizsgálódott. Nem kérdőíves kutatást végzett, hanem szabad beszélgetéseket folytatott, melyet diktafonra rögzített, később pedig lejegyzett. Az így kapott szövegtöredékeket elemezte hangtani, morfológiai, szintaktikai, valamint lexikai szempontból. A nyelv szerkezeti leírása mellett szociolingvisztikai tényezőket is figyelembe vett, így ad szinte teljes szinkrón képet a moldvai magyar nyelvjárás mai helyzetéről.